

תורת הבטחון ∞ תשעה באב

מעלת הבוטח בה'

והוכיח הגר"א (אבן שלמה פ"ג) מהגמ' הנ"ל וז"ל, "ועיקר הכל הוא הבטחון, ומי שהוא מחוסר בטחון אין תורתו מתקיים בידו וכו', ומי שלבו טוב במדת הבטחון אף על פי שעובר על עברות חמורות, הוא יותר טוב ממי שמחוסר בטחון שע"ז בא לידי קנאה ושנאה, אע"פ שעוסק בתורה ובגמילות חסדים, שכל זה אינו אלא לעשות שם", עכ"ל. הרי, כוונת הגר"א שזה שאמרה הגמ' "שדורות הראשונים היו עדיפי", היינו משום, שהם עדיין היו בוטחים בהשי"ת, ולא היה ביניהם שנאת חנם, משום שהיו מאמינים בהשי"ת שכל מה שנעשה הוא בהשגחה פרטית, ואע"פ שעברו על ג' עבירות חמורות, מ"מ כיון שהיה להם מדת הבטחון, מצד זה היו עדיפי מדורות האחרונים. משא"כ דורות אחרונים, אע"פ שלא עברו על הג' עבירות חמורות, מ"מ כיון שחסרו מדת הבטחון בהשי"ת, מצד זה היו גרועים יותר מדורות הראשונים. דברים נוראים! חזינן מזה גדול מעלת מדת הבטחון!

וכן האריך הגר"א (במורות ה, א) וכתב וז"ל, "ואמרו (יומא ט, ב): ראשונים עדיפי או אחרונים עדיפי, ואמרו ראשונים עדיפי, אדרבא אחרונים עדיפי דעסקי בתורה, ואמרו תנו עיניכם בבירה כו'. והענין כי ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קצם, אחרונים כו'. והטעם כי הראשונים היו מעשיהם הטובים טמונים ועונותיהם גלויים, כי לבם היה טוב, ואחרונים להיפך, ורחמנא ליבא בעי, כמ"ש (סנהדרין קו, ב): רבותא למבעי בעיי בשני דרב יהודא כו' ע"ש. ואמרו (יומא ט, ב): ראשונים שהיה בהם עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים אלא שתלו בטחונם בקב"ה, נמצא כי מעשיהם רע מאוד שכולן ביהרג ואל יעבור עבירות חמורות שבתורה, ולבם היה טוב מאוד, שמעלת הבטחון על כולם כנ"ל, ואחרונים עסקו בתורה ובגמילות חסדים, ומפני מה רבה מפני שנאת חנם ללמדך ששקולה שנאת חנם כו' כמ"ש (ברכות סג, א) איזה פרשה קטנה כו' ואהבת לרעך והוא מחוסר הבטחון שכל הקנאה והשנאה ממנה, ולכן ראשונים הגלו בשלש מלכיות שסימן טהרה שלהם מבפנים וסימן טומאה שלהם מבחוץ, ואחרונים בגלות אדום שנמשלה לחזיר (ויק"ה), שהוא בהיפך והוא פושט טלפיו להראות סימני טהרה שלו ושבע תועבות בלבו (משלי כו, כה וע"י ב"ר פר' סה, יא), עכ"ל.

חובת עבודת הבטחון

וכיון שכן, שמבואר מדברי חז"ל שעיקר הטעם שנחרב הבית המקדש השני היה משום חטא של שנאת חנם, ושורש השרשים של חטא זה הוא משום חסרון אמונה ובטחון בהשי"ת, א"כ החובה מוטלת על כל אחד ואחד, להתחזק במדת האמונה והבטחון בהשי"ת. שאמרו חז"ל, "כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו

סיבת הגלות - מחסרון מדת הבטחון

איתא ביומא (ט, ב): מקדש ראשון מפני מה חרב? מפני שלשה דברים שהיו בו: עבודה זרה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים ... אבל מקדש שני, שהיו עוסקין בתורה ובמצוות וגמילות חסדים מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם. ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות: עבודה זרה, גלוי עריות, ושפיכות דמים. רשעים היו, אלא שתלו בטחונם בהקדוש ברוך הוא ... רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו: ראשונים שנתגלה עונם - נתגלה קצם, אחרונים שלא נתגלה עונם - לא נתגלה קצם. אמר רבי יוחנן: טובה צפורנן של ראשונים מכריסן של אחרונים. - אמר ליה ריש לקיש: אדרבה, אחרונים עדיפי, אף על גב דאיכא שעבוד מלכיות - קא עסקי בתורה! אמר ליה: בירה תוכיח, שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים. שאלו את רבי אלעזר: ראשונים גדולים או אחרונים גדולים? - אמר להם: תנו עיניכם בבירה. איכא דאמרי, אמר להם: עידיכם בירה", ע"כ.

שנאת חנם הוא מחסרון בטחון בהשי"ת

מבואר מדברי הגמ', דעיקר סיבת חורבן בית ראשון היה משום שעברו על ג' עבירות חמורות, אבל חורבן בית שני היה משום שנאת חנם. ושורש השרשים של שנאת חנם הוא מכח חסרון בעיקרי האמונה ובטחון בהשי"ת, דמי שמאמין באמונה שלימה בהשי"ת, יודע שאפילו אם חבירו עשה לו דבר רעה, וגרם לו איזה צער, הוא אינו סיבת הרעה, רק הכל כבר נגזר מן השי"ת, והוא ית' מסבב כל הסיבות, ולא יתכן כלל, שיגרום בן אדם לחבירו שום דבר אשר אינו בגזירת השי"ת.

יודוע מה שהאריך החינוך בענין זה בביאור איסור נקמה (מצוה רמ"א) וז"ל, "משרשי המצוה, שידע האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרהו מטוב עד רע, הוא סיבה שתבוא עליו מאת השם ברוך הוא, ומיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי רצון השם ברוך הוא, על כן כשיצערהו או יכאיבהו אדם, ידע בנפשו כי עוונותיו גרמו והשם יתברך גזר עליו בכך, ולא ישית מחשבותיו לנקום ממנו כי הוא אינו סיבת רעתו, כי העוון הוא המסבב, וכמו שאמר דוד עליו השלום (שמואל ב' טז, יא): "הניחו לו ויקלל כי אמר לו השם יתברך", תלה הענין בחטאו ולא בשמעיו בן גרא. ועוד נמצא במצוה תועלת רב להשבית ריב ולהעביר המשטמות מלב בני אדם, ובהיות שלום בין אנשים יעשה השם שלום להם", עכ"ל. הרי שמי שבאמת מאמין באמונה שלימה בהשי"ת, יודע שאותו איש שעשה לו איזה צער, הוא אינו סיבת הרעה, רק הכל כבר נגזר מאת השי"ת - "וה' אמר לו קלל".

כאילו נחרב בימיו", וע"כ העבודה מוטלת על כל אחד ואחד, לתקן החטא שגרם לחורבן בית שני, ועי"ז נזכה לבנין הבית השלישי במהרה בימינו, אכי"ר!

גאולה בזכות הבטחון

וכן ואיתא במדרש (ילקוט שמעוני תהלים רמז תשלז) דכדאי הוא זכות האמונה והבטחון בלבד כדי ליגאל, וז"ל, "למנצח לדוד מזמור שיר קוה קויתי ה' ויט אל. זה שאמר הכתוב: "ואמר ביום ההוא הנה אלקיני זה קוינו לו ויושיענו", אין ביד ישראל אלא הקווי, כדאי הן לגאולה בשכר הקווי, וכן הוא אומר טוב ה' לקווי, ואומר שובו לבצרון אסירי התקוה, שמא תאמר עבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו תלמוד לומר קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה', קויתם ולא נושעתם, קווי ושובו וקווי, וא"ת עד מתי נקוה כתיב יחל ישראל אל ה' מעתה ועד עולם, ואומר חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה', ומה כתיב אחריו לדוד משכיל אשרי נשוי פשע, דוד שקוה לי עניתיו. אמר דוד מתוך הקווי ויט אלי וישמע שועתי וישמע אלהים את נאקתם", ע"כ.

וכן איתא במדרש (ילקוט שמעוני איכה רמז תקצז) ז"ל, "דור שהוא מצפה למלכותו מיד הם נגאליים, שנאמר: ויש תקוה לאחריהם נאם ה' וישבו בנים לגבולם", ע"כ.

וע"ע במה דאיתא במדרש (בראשית רבה פרשה צ"ח) ז"ל, "לישועתך קויתי ה', אמר רבי יצחק הכל בקווי, יסורין בקווי, קדושת השם בקווי, זכות אבות בקווי, תאותו של עוה"ב בקווי, יסורין, הה"ד (ישעיהו כו, ח): אף אורח משפטך ה' קוינוך, אלו יסורין, לשמך זו קדושת השם, ולזכרך זו זכות אבות, תאות נפש זו תאותו של עוה"ב, חנינה בקווי (שם לג, ב): ה' חננו לך קוינו, סליחה בקווי (תהלים קל, ב): כי עמך הסליחה, מה כתיב בתריה קויתי ה', לפי שהיה יעקב אבינו רואה אותו וסובר בו שגאולה מגעת בימיו, כיון שראה שמת מיד אמר לישועתך קויתי ה'", ע"כ. ופי' העץ יוסף וז"ל, "הכל בקווי, כלומר שאפי' אין האדם כדאי זוכה לכל המתנות בזכות הקווי כדמפרש והיינו בזכות האמונה והבטחון. ועל זה אמר: "לישועתך קויתי ה'" - שאפילו לא יהיו כדאים כל כך לגאולה וישועה מ"מ תהיה הישועה בזכות הקווי והבטחון", עכ"ל.

והוסיף על זה החיד"א (מדבר קדמות מערכת ק אות טז) דזהו כוונת מה שאנו אומרים בשמונה עשרה "כי לישועתך קוינו כל היום" וז"ל, "קווי - אמרו בילקוט תהלים רמז תשל"ו: "אפי' אין ביד ישראל אלא הקווי כדאי הם לגאולה בשכר הקווי וכו' שמא תאמר עבר קציר וכו' ת"ל קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה' לא נושעתם קווי ושובו וקווי וכו'", ע"ש. ובוה פירש הרב הגדול מהר"ר יוסף דוד זלה"ה (בספרו הנחמד צמח דוד הנדפס מחדש ד' קכ"ג פ' יח) מטבע ברכת את צמח דוד מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך כי לישועתך קוינו כל היום דאומרו כי לישועתך אינו מובן מה נתינת טעם היא דאם מן הדין נזכה בלא קווי והן לא מה יועיל הקווי אבל ע"פ האמור א"ש

והכי פירושה את צמח דוד וכו' וכי תימא שאין לנו זכות מ"מ תצמיח כי לישועתך קוינו ויש לנו הקווי ובשכר הקווי כדאי שתגאלנו", עכ"ל.

הרי חזינו מדברי חז"ל, שאע"פ שאין בידינו שום זכות אחרת רק "האמונה והבטחון", מצד זה בלבד כדאים אנו ליגאל! דברים נוראים!

אפילו רשע ובוטח בה' חסד יסובבנו

ועוד מבואר מדברי הגר"א (הנ"ל), דראשונים עדיפי שזכו לבנין בית שני, משום דבבית ראשון הגם שעשו עבירות חמורות מ"מ כיון שבטחו בהשי"ת, זכו לבית שני. הרי מבואר דהגם שהיו רשעים מ"מ כיון שהיה בידם מדת הבטחון, זכו לחסדי השי"ת. כדברי המדרש (ילקוט שמעוני תהלים רמז תשי"ט): "רבי אליעזר ורבי תנחום בשם רבי ירמיה, אפילו רשע ובוטח בה' - חסד יסובבנו", ע"כ.

ויש להוסיף כאן חיזוק נפלא ונורא. דהנה הבן יהודע והמהרש"א כ' דבאמת בבית ראשון נתחייבו כלל ישראל כליה, וכיון שבטחו בקוב"ה, השי"ת שפך חמתו רק על עצים ואבנים! וז"ל הבן יהודע: "רשעים הם אלא שתלו בטחונם בהקב"ה - כלומר, מה שלא נעשה בהם כליה אלא שפך חמתו על עצים ואבנים, מפני שתלו בטחונם בהקב"ה, דאע"פ שהיו עע"ז לא היתה עבודתם בלב שלם אלא היה נוטה לבם לשמים", עכ"ל. וז"ל המהרש"א (שבת קלט, א): "והיה ראוי לבא עליהם פורענות זה המכלה הכל אלא לפי שבטחו במי שאמר והיה העולם דהיינו כיון שבראו באמירה יקימו ג"כ הוא גם אם אנו מעוותים המשפט לפיכך ר"ל שתלו מיהת בטחונם בו מביא הקדוש ברוך הוא עליהם ג' פורעניות על ג' עבירות לא בכליון גמור כמו בסדום וכו'", עכ"ל.

הרי מדת הבטחון מגין מן הצרות, שמן הדין היו ראויים ליענש בעונש גדול, אבל כיון שהיה להם מדת הבטחון, ובטחו בהשי"ת, היו ניצולים! זהו הכח של מדת הבטחון! וכן איתא בדברי המדרש (תהלים שוחר טוב מזמור לא) ז"ל, "שכל מי שבוטח בשמי אני מצילו", ע"כ.

ומצינו יסוד זה אצל דתן ואבירם שהקשה הרא"ש (על התורה פרשת בא) ז"ל, "יש לשאול מאי שנא שמתו כל הרשעים בתוך שלשת ימי אפלה, ודתן ואבירם לא מתו שהיו רשעים גמורים? יש לומר אף על פי שהיו רשעים לא נתייאו מן הגאולה", עכ"ל. דברים נוראים! דתן ואבירם היו רשעים גמורים, ומ"מ בזכות הבטחון זכו לגאולה. א"כ ק"ו אנו, שאין אנו רשעים גמורים כמו דתן ואבירם, רק כל אחד ואחד מבקש ושואף לגדלות, ומבקש לעשות רצון אבינו שבשמים, אם נהיה בוטחים בהשי"ת, בודאי נזכה שימלא השי"ת משאלות לבנו, דאינו גרועים מדתן ואבירם שהיו רשעים וזכו לגאולה מכח בטחונם בהשי"ת. יה"ר מלפני אבינו שבשמים, שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, אכי"ר.